

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/1789	27 mei 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 36/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

P.J. Duijn
Commodore

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/1789 d.d.
27 mei 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland ✓

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst ✓

Ministerie van Buitenlandse Zaken ✓
t.a.v. AMAD

Intern:

HMID ✓
HSV ✓
HMA ✓
HPEA ✓
MA-D ✓
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

36/93

(Afgesloten 271600 MEI 1993)

Bosnië-Herzegovina

De Bosnische regering heeft kritiek uitgeoefend op de rol die Rusland heeft gespeeld bij het eerder deze week gesloten akkoord van Washington, dat er in de visie van de Moslims op neer komt dat een gewapende buitenlandse interventie in de republiek vooralsnog uitgesloten is. Volgens de autoriteiten in Sarajevo is er sprake van een terugkeer van de Koude Oorlog, waarin de Balkan is opgenomen in de Russische invloedssfeer. Het betreffende akkoord zou passen in de traditioneel pro-Servische oriëntatie van Rusland en de territoriale aspiraties van het land op de Balkan bevorderen. De Bosnische VN-ambassadeur Sacirbey heeft inmiddels verklaard dat de Bosnische regering niet zal instemmen met de stationering van Russische troepen in de republiek. Eventuele besluiten tot stationering van VN-troepen in Bosnië-Herzegovina, bijvoorbeeld ter beveiliging van de in het akkoord van Washington aangekondigde "beschermde zones" voor de burgerbevolking, zullen echter vermoedelijk worden genomen op basis van hoofdstuk 7 van het Handvest van de VN. Daardoor is instemming van de betrokken regering geen absoluut vereiste, al kan de opstelling van de Bosnische autoriteiten besluitvorming op dit gebied in de praktijk toch vertragen.

Recent onderzoek van bomkraters in Sarajevo zou er volgens een UNPROFOR-melding op wijzen dat de Bosnische (Moslim-)strijdkrachten herhaaldelijk eigen eenheden en woonwijken onder vuur nemen. De VN-vredesmacht heeft nader onderzoek aangekondigd. Het is inderdaad denkbaar dat de Moslims op deze wijze de Servische belegeraars in de internationale publieke opinie verantwoordelijk willen stellen voor de verliezen die door de bevolking van de stad geleden worden. Anderzijds is ook goed denkbaar dat een en ander het gevolg is van onopzettelijke fouten door de Bosnische strijdkrachten en een tekortschietende militaire bevelvoering.

Volgens Kroatische media is een nieuwe premier van Bosnië-Herzegovina aangesteld, te weten de leider van de Bosnisch-Kroatische militie HVO, Prlic. De betreffende berichtgeving suggereert dat de machtswisseling het gevolg is van de recente overeenkomst tussen Kroaten en Moslims over de vorming van gezamenlijke bestuursinstanties. Het is echter onwaarschijnlijk dat de benoeming van een prominent lid van de HVO, die tenminste verregaande autonomie voor de "Kroatische" gebieden in Bosnië-Herzegovina voorstaat en waarschijnlijk verantwoordelijk was voor het onlangs uitbreken van nieuwe gevechten met Bosnische eenheden rond Mostar, bij zal dragen aan een groter onderling vertrouwen tussen beide partijen. Prlic's voorganger Akmadzic was overigens ook van Kroatische afkomst. Vermoedelijk past de benoeming van Prlic eerder in het streven van de HVO om de macht van de Moslims ook op centraal niveau zo veel mogelijk terug te dringen en in dat kader in ieder geval over de benoeming van Kroatische functionarissen in de Bosnische politieke leiding te kunnen beslissen. Nieuwe wrijvingen tussen beide bevolkingsgroepen zijn dan ook zeer waarschijnlijk.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft gesteld dat de oorlog in Bosnië-Herzegovina op zeer korte termijn beëindigd kan worden, als de VN bereid is waarnemers te stationeren langs de huidige frontlijnen. Deze oplossing zal echter naar alle waarschijnlijkheid verworpen worden, omdat zij neerkomt op een

[REDACTED]

erkenning van de huidige militaire situatie, die sterk in Servisch voordeel is. De uitlatingen van Karadzic kunnen echter worden gezien als een indicatie dat de Serviërs hun belangrijkste oorlogsdoelen inmiddels hebben verwezenlijkt en geen verdere gebiedsuitbreiding meer ambiëren.

Overigens vinden er, in tegenstelling tot wat Karadzic lijkt te suggereren, nog steeds zware gevechten plaats bij Brcko in het noorden van Bosnië-Herzegovina. Dit wijst erop dat de Serviërs niet tevreden zijn met omvang en veiligheid van de corridor tussen de door hen gedomineerde gebieden in het oosten en het westen van de republiek. Ook bij Maglaj en Doboj wordt nog melding gemaakt van Servische aanvallen. Anderzijds zou de strijd bij Mostar tussen Moslims en Kroaten zijn afgenomen na de recente wapenstilstandsakkoorden tussen beide partijen. Overigens hebben VN-functionarissen aangegeven dat rond Mostar nog steeds dagelijks honderden mensen uit hun huizen worden verjaagd. Dit onderstreept dat de "etnische zuiveringen" in de praktijk door blijven gaan.

De afgelopen dagen hebben vertegenwoordigers van alle drie strijdende partijen overleg gevoerd over de reeds eerder overeengekomen demilitarisering van Sarajevo. Deze bijeenkomst is opmerkelijk, omdat de Bosnische president Izetbegovic als reactie op het akkoord van Washington had laten weten geen heil meer te zien in onderhandelingen. Overigens is bij de besprekingen geen resultaat geboekt, omdat de Moslims aandrongen op terugtrekking van de Servische zware artillerie tot op 20 km van de stad, hetgeen de Serviërs afwezen.

UNPROFOR-kringen hebben gewaarschuwd dat het uitroepen en beschermen van "beveiligde zones", een hoofdelement van het akkoord van Washington, onbedoeld in het voordeel van de Serviërs kan werken. Zo is gemeld dat Servische eenheden die vorige maand hebben deelgenomen aan het beleg van Srebrenica na het stationeren van VN-eenheden aldaar zijn overgebracht naar Zepa en Brcko. Op soortgelijke wijze zou demilitarisering van andere als "beveiligde zones" aangewezen Moslimsteden de Serviërs in de gelegenheid stellen troepen vrij te maken voor inzet in andere delen van Bosnië-Herzegovina. Een ander door de VN gemeld fenomeen is dat in Srebrenica, en vermoedelijk ook in de andere "beveiligde gebieden", de criminaliteit sterk groeit. Tenslotte hebben VN-functionarissen de vrees uitgesproken dat de betreffende gebieden kunnen gaan fungeren als uitvalsbasis voor terroristen. Deze zouden dan aanvallen uitvoeren op andere delen van Bosnië-Herzegovina om zich vervolgens terug te trekken in de (door de VN beschermde) vrijhavens.

De Veiligheidsraad heeft eerder deze week besloten een tribunaal in te stellen dat degenen die zich in het voormalige Joegoslavië schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden, moet berechten. Inmiddels heeft Karadzic echter gesteld dat de "Servische Republiek" (in Bosnië-Herzegovina) een soevereine staat is en als zodanig geen personen zal uitleveren die door het bedoelde tribunaal aangeklaagd worden. Wel toonde Karadzic zich bereid misdaden die door het internationale gerechtshof zijn aangetoond, in de "Servische Republiek" te bestraffen. Met deze verklaringen hoopt Karadzic kennelijk de soevereiniteit van zijn "republiek" te benadrukken. Bovendien moet hij ervan uitgaan dat een relatief groot aantal beklaagden bij het tribunaal van Servische afkomst zal zijn.

Sloveense diplomaten hebben gepleit voor westerse inspanningen om het voortbestaan van een Moslimstaat op een deel van het grondgebied van Bosnië-Herzegovina mogelijk te maken. Het alternatief zou in de Sloveense optiek bestaan uit de trek van grote aantallen Moslim-vluchtelingen naar west-Europa. De Slovenen waken ook op het gevaar van opheffing van het wapenembargo tegen Bosnië-Herzegovina, zoals met name in Amerikaanse politieke kringen onlangs nog was voorgesteld. In Sloveense ogen zou dat niet leiden tot beëindiging van de oorlog in Bosnië, maar veeleer tot de aanvoer van wapens naar andere delen van het voormalige Joegoslavië waar moslims zijn gevestigd, te weten Kosovo en Sandzak.

Internationale vredesinspanningen

Lidstaten van de Organisatie van de Islamitische Conferentie (OIC) hebben sterk afwijzend gereageerd op het akkoord van Washington. Evenals de Bosnische regering stelden de islamitische landen dat de betreffende verklaring feitelijk neerkomt op het afzien van militair ingrijpen in Bosnië-Herzegovina en daarmee op aanvaarding van de Servische veroveringen in die republiek. Naar verluidt zou een aantal lidstaten van de OIC reeds hebben gezinspeeld op het uitzenden van een eigen troepenmacht naar Bosnië-Herzegovina teneinde de Bosnische Moslims bij te staan.

Lord Owen, die namens de EG de internationale vredesinspanningen in het voormalige Joegoslavië coördineert, heeft aangegeven dat hij zich beraadt over zijn verdere taken op dit gebied. Hoewel door diplomatieke kringen in de openbaarheid wordt onderstreept dat het akkoord van Washington niet haaks staat op de mede door Owen geformuleerde vredesvoorstellen voor Bosnië-Herzegovina, is dit akkoord allerwegen geïnterpreteerd als een signaal dat de internationale gemeenschap niet bereid is de uitvoering van deze voorstellen gewapenderhand af te dwingen. Bij de opstelling van Owen zal ook een rol hebben gespeeld dat de EG niet formeel bij de totstandkoming van het akkoord van Washington betrokken is geweest. Tegen deze achtergrond is het denkbaar dat Owen zijn bemiddelingsopdracht al op korte termijn ter beschikking zal stellen.

Kroatië

In tegenstelling tot wat eerder gemeld is, is vorige week geen akkoord ondertekend tussen Kroatische functionarissen en de leiding van de Krajina. Weliswaar was mondeling overeenstemming bereikt over nadere uitvoering van de bestands-overeenkomsten die waren gesloten na het Kroatische offensief rond UNPA-zuid in januari jl, maar de Servische militaire leiders zijn uiteindelijk niet op het afgesproken tijdstip voor de formele ondertekening van het akkoord komen opdagen. Kroatische functionarissen stellen dat de Serviërs een bewuste verdragings-tactiek voeren. Leden van de EG-waarnemersmissie in Kroatië sluiten dit niet uit, maar achten het ook mogelijk dat het Servische optreden het gevolg is van politieke onenigheid binnen de Kroatisch-Servische politieke top tussen voor- en tegenstanders van overeenkomsten met de Kroatische regering.

Kroatische functionarissen hebben informeel aangegeven dat zij de neutraliteit van UNPROFOR in twijfel trekken. De VN-vredesmacht zou in hun visie pro-Servisch georiënteerd zijn. Zij stellen dat UNPROFOR in toenemende mate geneigd zou zijn de verdrijving van Kroaten uit de "Servische" gebieden als realiteit te aanvaarden. Ook wordt erop gewezen dat de VN niets doen aan de voortdurende plundering van oliebronnen in UNPA-oost door de Serviërs. De Kroaten vrezen vooral dat door de opstelling van UNPROFOR de kans op herstel van het Kroatische gezag over de gehele republiek steeds kleiner wordt. Ook de afgelopen maanden is er van Kroatische zijde op gewezen dat de activiteiten en opstelling van UNPROFOR in de praktijk de voor de Serviërs gunstige status quo stabiliseren.

In dit verband is vermeldenswaard dat de Kroatische president Tudjman onlangs opnieuw heeft gepleit voor een zodanige uitbreiding van het mandaat van UNPROFOR dat de vredesmacht desnoods gewapenderhand de bepalingen van het oorspronkelijke vredesplan kan opleggen. Indien dit niet mogelijk is, stelde Tudjman voor dat de Kroatische strijdkrachten zelf daartoe in de gelegenheid zouden worden gesteld. Een dergelijke mandaatuitbreiding is zeer onwaarschijnlijk. Tegen deze achtergrond neemt de kans af dat Kroatië zal instemmen met verlenging van het UNPROFOR-mandaat na 30 juni a.s.

Servië/Montenegro

De meerderheid van de "Joegoslavische" officieren zou naar verluidt instemmen met de Servische president Milosevic, die ijvert voor aanvaarding van het

[REDACTED]

Vance/Owenplan door de Bosnische Serviërs. De belangrijkste reden daarvoor zou zijn dat de betrokken officieren onderkennen dat de internationale sancties tegen "Joegoslavië" negatieve gevolgen kunnen hebben voor de inzetbaarheid van de strijdkrachten (VJ) en voor hun persoonlijke sociaal-economische positie. Een minderheid van maximaal 25% zou uit nationalistische overwegingen instemmen met het verzet tegen het vredesplan, maar deze groep legt weinig politiek gewicht in de schaal. Dit alles geeft aan dat de kans op een ingrijpen door (delen van) de strijdkrachten in de politiek om de opstelling van Milosevic ten gunste van de Bosnische Serviërs te wijzigen, uiterst klein is.

Overigens wordt aangenomen dat de VJ ondanks de sancties in staat zal zijn de inzetbaarheid van de eenheden nog geruime tijd op het huidige niveau te handhaven. Slechts de verbindingdienst zou als gevolg van de strijd in en terugtocht uit Slovenië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina onvoldoende middelen ter beschikking hebben. De overige onderdelen van de VJ zouden over voldoende materieelreserves beschikken, dan wel de oorlogsverliezen hebben kunnen compenseren door nieuwe produktie. Er is daarom geen reden om aan te nemen dat materieeltekorten van de VJ een belangrijke impuls zullen vormen om de militaire steun aan de Bosnische Serviërs te reduceren.

Onlangs zou de ultra-nationalistische Servische militieleider kapitein Dragan hebben verklaard dat hij de leiding heeft over enkele militaire opleidingskampen in de Krajina. Daarbij zou hij onder supervisie staan van het Servische ministerie van Binnenlandse Zaken. Indien bevestigd, zou deze mededeling haaks staan op de officiële positie dat "Joegoslavië" niet betrokken is bij de strijd in Bosnië-Herzegovina en Kroatië. Anderzijds kan de uitspraak van Dragan ook tot doel hebben de Servische regering, die door de extreem-nationalistische oppositie wordt beschuldigd van verraad aan de pan-Servische zaak, in verlegenheid te brengen.

Ondanks de recente verscherping van de internationale sanctiemaatregelen tegen "Joegoslavië" blijft er sprake van export vanuit Macedonië naar Servië. Naar verluidt overschrijden op sommige dagen drie goederentreinen en meer dan honderd vrachtwagens de grens. De Macedonische regering heeft onlangs strafmaatregelen aangekondigd tegen douanepersoneel dat meewerkt aan ontduiking van de sancties. Het land lijkt echter over onvoldoende personeel te beschikken om een effectieve controle te garanderen. Een overweging in het Macedonische beleid blijft echter dat (het toch al door een zware economische crisis getroffen) Macedonië grote verliezen lijdt door de sancties.

Overigens hebben alle buurlanden van "Joegoslavië" al gewezen op de zware economische verliezen die zij lijden als gevolg van de sancties. Inmiddels heeft ook Oekraïne gesteld dat de sancties het land tot nu toe meer dan 4 miljard US dollar hebben gekost. Op grond daarvan heeft de regering van Oekraïne gepleit voor oprichting van een compensatiefonds door meer welvarende VN-lidstaten.

Kosovo

De leider van de Albanese meerderheid in de Servische voormalig autonome provincie Kosovo, Rugova, heeft naar verluidt gesteld dat een vreedzame co-existentie met Servië niet meer tot de mogelijkheden behoort en dat onafhankelijkheid voor Kosovo het enige alternatief is. Daarbij zou hij bereid zijn de "gebieden van bijzondere betekenis" voor de Serviërs extra-territoriale status te geven en de Servische minderheid in de provincie (maximaal 10% van de bevolking) een zekere mate van autonomie te verlenen. Het streven van Rugova was er tot op heden op gericht het lijdzaam verzet van de Albanesen tegen de onderdrukking in Kosovo te stimuleren, maar een escalatie van etnisch geweld te voorkomen. Zijn uitspraak lijkt te wijzen op een zekere radicalisering van zijn politieke opstelling. Deze is niet los te zien van recente meldingen van de etnisch-Albanese leiding dat de

[REDACTED]

onderdrukking van de Albanese door het Servische gezag de laatste tijd aanzienlijk is toegenomen. Overigens werd juist afgelopen weekeinde in de verklaring van Washington onderstreept dat een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo niet zou worden erkend.

Met name extreem-nationalistische Serviërs wijzen zelfs autonomie voor Kosovo af omdat bepaalde delen van de provincie voor Servië van grote historische betekenis zijn. Verder vrezen zij vervolging van de Servische minderheid in de provincie wanneer die onder Albanese bestuur zou komen. Met zijn aanbod voor een bijzondere status voor bepaalde gebieden en de Servische minderheid wil Rugova dergelijke bezwaren tegen de door hem nagestreefde onafhankelijkheid ontzenuwen.

Macedonië

Volgens etnisch-Macedonische leiders wordt door leden van de Albanese minderheid in de republiek, die is geconcentreerd in het westelijk gedeelte van de republiek aan de grenzen met Kosovo en Albanië, in de praktijk het Macedonische gezag steeds verder teruggedrongen in het door hen gedomineerde gebied. De vrees werd geuit dat deze gebieden zich op korte termijn van Macedonië zou willen afscheiden onder de naam Ilirida. Op langere termijn zou de vorming van een gezamenlijke staat van alle etnische Albanese het doel zijn. Impliciet werd gesteld dat Albanië het streven van de Macedonische Albanese steunt. Deze melding lijkt erop te wijzen dat de etnische spanningen in Macedonië toenemen en dat etnisch geweld op korte termijn zeker niet uitgesloten is.

Conclusie/voorzicht

De internationale besluitvorming met betrekking tot Bosnië-Herzegovina is in een impasse geraakt. De Bosnische regering verzet zich sterk tegen het akkoord van Washington, dat in haar visie met name dienstbaar is aan de Russische politieke aspiraties op de Balkan. In dat kader heeft de Bosnische regering gesteld niet te zullen instemmen met de stationering van Russische eenheden in Bosnië-Herzegovina in VN-verband, bijvoorbeeld ter beveiliging van de "beschermde zones" voor de burgerbevolking.

Het aanbod van de Bosnisch-Servische leiding tot stationering van internationale waarnemers langs de huidige frontlijnen lijkt vooral tot doel te hebben de militaire situatie, die sterk in Servisch voordeel is, te consolideren. Ook in ander opzicht benadrukt de Bosnisch-Servische leiding de soevereiniteit van de Bosnisch-Servische gebieden. Anderzijds blijft er sprake van Servische agressie tegen Moslim-gebieden, onder meer met als doel de "Servische" oost-westcorridor door Bosnië-Herzegovina te versterken.

De Bosnische Kroaten blijven in de praktijk streven naar consolidatie van de autonomie van de door hen gedomineerde gebieden. Tegen deze achtergrond proberen zij tevens de invloed van de Moslims in de Bosnische regering te reduceren. Nieuwe gevechten tussen beide etnische groeperingen zijn te verwachten.

UNPROFOR heeft gewaarschuwd dat het uitroepen en beschermen van "beveiligde zones", een hoofdelement van het akkoord van Washington, onbedoeld in het voordeel van de Serviërs kan werken. Zo zou demilitarisering van als "beveiligde zones" aangewezen Moslim-steden de Serviërs in de gelegenheid stellen troepen vrij te maken voor inzet in andere delen van Bosnië-Herzegovina. Ook hebben VN-functionarissen de vrees uitgesproken dat de betreffende gebieden kunnen gaan fungeren als uitvalsbasis voor terroristen.

De Kroatische regering blijft streven naar een snelle uitvoering van het Vanceplan voor de "Servische" gebieden in Kroatië. Zij lijkt steeds meer tot de conclusie te komen dat herstel van het Kroatische gezag over die gebieden niet

~~SECRET~~

langs diplomatieke weg te bereiken is. Daarom neemt de kans toe dat zij het UNPROFOR-mandaat, dat op 30 juni a.s. afloopt, niet zal willen verlengen. Dit zou de inleiding kunnen vormen tot hernieuwde offensieve operaties tegen de "Servische" gebieden in de republiek.

De politieke leiding over de Albanezen in Kosovo lijkt onder invloed van de toenemende vervolging door de Servische autoriteiten steeds meer te streven naar onafhankelijkheid voor de provincie. Het aanbod om een speciale status toe te kennen aan bepaalde voor Serviërs belangrijke gebieden en ook de Servische minderheid autonomie te verlenen is met name bedoeld om het Servische verzet tegen dit streven af te zwakken.

Etnische Macedoniërs beschuldigen leden van de Albanese minderheid in de republiek van het streven naar secessie van de door haar gedomineerde gebieden. Op langere termijn zou volgens de Macedoniërs naar staatkundige vereniging van alle Albanezen gestreefd worden. De etnische spanningen in Macedonië nemen duidelijk toe.